

Strålrisk förutsätter samarbete

En kärnexplosion eller en allvarlig kärnkraftverksolycka i Finland eller på närområdena kan orsaka ett strålriskläge, vars följder i värsta fall påverkar hela samhället. Det är därför viktigt att olika myndigheters ansvarsområden och uppgifter är klart definierade.

Myndigheterna svarar för verksamheten på sitt egen ansvarsområde när strålrisk föreligger. För att verksamheten skall vara effektiv behövs förhandsplanering. Man övar regelbundet samarbetet och kontrollerar att planer och anvisningar fungerar i praktiken. Särskilt avseende fästes vid informationssamarbetet.

ANMÄLNINGSPROCEDURER

Det är viktigt att man snabbt får reda på ett hotande läge, så att man kan bereda sig på skyddsåtgärder. Finland har därför ingått avtal om notifikation av strålningsolyckor och kärnolyckor med sina grannar och med internationella organ. I de ryska kärnkraftverken på närområdet finns snabba informationssystem för anmälan om olyckor. Meddelandena går via satellit och är oberoende av teleffonnätet.

Även om man inte hinner få uppgifter om radioaktiva utsläpp på förhand, kan små förändringar i strålningsnivån upptäckas med Finlands automatiska mätstationer. När strålningsnivån överstiger den förutbestämda gränsen (0,4 mikrosievert i timmen) larmar systemet Strålsäkerhetscentralen. Skyddsåtgärder blir aktuella

när strålningsnivån blivit hundra gånger större. Strålsäkerhetscentralen mottar även larm från mätstationerna vid Sosnovyi Bor.

ALARMERING

Strålsäkerhetscentralen är den nationella kontaktcentralen, som tar emot alla alarm och anmälningar som har att göra med strålning. Centralen dejourerar dygnet runt. På 15 minuter är Strålsäkerhetscentralen funktionsberedd.

Strålsäkerhetscentralen larmar dejourerna vid de viktigaste ministerierna. Ministerierna larmar sin egen organisation samt vid behov även regionala och lokala myndigheter. Vid behov sänder även Strålsäkerhetscentralen ett alarmmeddelande till nödcentralerna,

Strålrisk förutsätter samarbete

som vidarebefordrar meddelandet till länen och kommunerna. Strålsäkerhetscentralen meddelar även nyhetsmedia om läget och om vilka åtgärder som Strålsäkerhetscentralen inlet.

INFORMATION

När strålrisk föreligger kan rykten och spridning av oriktiga uppgifter motverkas med information som snabbt sätts in, som ger riktiga uppgifter och som är konsek-

vent. Om läget kräver att befolkningen snabbt skall ta skydd, ges signalen allmän fara med sirener. Anvisningar till befolkningen ges i radio och tv av ledaren för räddningsarbetet.

I en plötsligt påkommen situation kan även Strålsäkerhetscentralen ge de första anvisningarna. I alla telefonkataloger finns anvisningar för befolkningen. Varje myndighet på centralnivå samt myndigheterna i länen och i kommunerna

informerar om sin egen verksamhet och ger anvisningar på sitt eget kompetensområde. Om läget är mycket allvarligt kommer statsrådets informationsenhet att koordinera informationen och medverka i den allmänna informationsverksamheten.

Informationen sker främst via massmedia. Flera myndigheter ger dessutom ytterligare uppgifter på sina internetsidor. Strålsäkerhetscentralen informerar om olyckan, strålningsläget och hur läget

Hur man får en bild av strålningsläget i Finland

En grundläggande förutsättning för strålriskberedskapen är, att man hela tiden skall känna till strålningsläget och att uppgifterna kan preciseras snabbt. Strålningsövervakning i miljön är Strålningscentralens uppgift. I strålningsövervakningen deltar även inrikesministeriet, Meteorologiska institutet och Försvarsmakten. Om den normala bakgrundsstrålningens nivå överskrids, övergår man till skärpt strålningsövervakning. Strålsäkerhetscentralen samlar in mätresultaten centralt så att man får en bild av strålningsläget i Finland.

Yttre strålning mäts av ett nät för strålningskontroll som upprätthålls av Strålsäkerhetscentralen och som hela tiden har ca 300 automatiska mätstationer inkopplade. Mätresultaten registreras i ett riksomfattande datasystem, där de praktiskt taget samtidigt kan användas av flera olika myndigheter. I systemet ingår även mätresultat från andra nordiska länder och från omkring 30 automatiska mätare vid kärnkraftverket i Sosnovyi Bor nära St Petersburg.

Strålningen utomhus mäts lokalt av räddningstjänsten och Försvarsmakten vid över hundra mätstationer. Olika myndigheter har dessutom över tusen bärbara dosratsmätare. De kompletterar och bekräftar det automatiska nätets mätresultat. För att få reda på vilket läget är och vilka hälsokonsekvenser som kan väntas måste man veta vilka radioaktiva ämnen andningsluften innehåller och i vilka koncentrationer. Till detta behövs laboratorieanalyser av prov som tagits med specialutrustning. Det är möjligt att mäta mycket små mängder radioaktiva ämnen och små förändringar i strålningsläget kan därmed upptäckas. Luftens radioaktivitet mäts fortlöpande på 20 orter i Finland. Meteorologiska institutet har 14 mätapparater, Strålsäker-

hetscentralen har åtta, försvarsmakten har en och det finns fyra mätapparater kring kraftverken i både Olkiluoto och Lovisa. Strålsäkerhetscentralen har mobil utrustning som vid behov kan användas var som helst i landet. Prov från högre luftlager kan tas av Försvarsmaktens flygplan. Strålsäkerhetscentralen har även en utryckningsbil, som har utrustning för att mäta både yttre strålning, radioaktivitet i andningsluft och nedfall.

Den snabbaste och mest vidsträckt kartläggningen av radioaktivt nedfall får man med flygmätning. Försvarsmakten har utrustning som kan installeras i en helikopter eller ett flygplan och som kan kartlägga radioaktivt nedfall och upptäcka radioaktiva partiklar. För att noga bestämma nedfallet används särskilda sugare med filter och man tar också markprover. Prov på nedfallet tas fortlöpande på nio orter i Finland.

Strålsäkerhetscentralen följer även hela tiden med radioaktiviteten i miljö och livsmedel. Om man upptäcker radioaktivt nedfall planerar man i samarbete med livsmedels myndigheterna ett program för att samla in prover och analysera dem så att en bedömning av läget kan göras. I programmet deltar förutom Strålsäkerhetscentralen även ca 50 kommunala laboratorier som kan mäta radioaktiviteten i livsmedel.

Radioaktiva ämnen som finns i kroppen kan mätas med helkroppsmätning. Strålsäkerhetscentralen har två utrustningar för detta, den ena är fast installerad och den andra finns i en bil. Strålnivåerna i fordon som kommer till Finland och deras last övervakas av tullverket. Tullen kontrollerar även radioaktiviteten i importerade livsmedel. Strålsäkerhetscentralen bistår tullen med expertis.

kan påverka befolkningens hälsa och säkerhet via massmedia, Rundradions text-tv, strålskyddssidan 197 samt internetsidorna www.stuk.fi

ARBETSFÖRDELNINGEN

I ett allvarligt läge när strålrisk föreligger leds befolkningsskyddet av den regionala eller riksomfattande räddningstjänsten, beroende på lägets omfattning. Respektive myndigheter beslutar om andra åtgärder

som läget förutsätter. Räddningsarbetets ledare tillsätter en samarbetsgrupp för koordineringen. I gruppen kan ingå till exempel landshövdingen eller borgmästaren, hälso-, social-, lantbruks- och polismyndigheter, tekniska aktörer och informanter. Även på annat håll på det farliga området grundas ledningscentraler.

När det radioaktiva molnet dragit förbi bör bestrålning från livsmedel och miljö åtgärdas. Härvid utfärdar Strålsäkerhetscentra-

len och respektive ministerier anvisningar och rekommendationer i massmedia till dem som konsumerar livsmedel av eget fabrikat eller naturprodukter. Livsmedelsproducenter och -produktionsinrättningar får anvisningar om hur produkternas renhet skall säkras. Information ges även av till exempel arbetskrafts- och näringslivscentralerna, Forststyrelsen, forstcentralerna, miljöcentralerna, jaktvårdsdistrikten och föreningarna, fiskedistrikten och renbeteslagen.

Inrikesministeriet svarar för skyddsåtgärder som gäller strålrisk på stora områden. Ministeriet grundar en ledningscentral, till vilken inkallas representanter för myndigheter som ansvarar för handhavandet av läget. Ledningscentralen koordinerar verksamheten och ser till att de olika aktörerna får kännedom om läget.

Strålsäkerhetscentralen tar fram en sakkunnig bild av läget, olyckan och strålningsnivåerna, bestämmer riskområdets utsträckning och bedömer vilka faror läget innebär för befolkningen och miljön samt ger rekommendationer om skyddsåtgärder. Strålsäkerhetscentralen förmedlar information om läget till samarbetspartners i hem- och utlandet och till massmedia. Dessutom ger Strålsäkerhetscentralen råd till bl.a. industrin, handeln samt trafik- och tullmyndigheter om hur de skadliga konsekvenserna kan lindras och om behovet av restriktioner för livsmedel. Strålsäkerhetscentralen ansvarar även för internationellt bistånd som har samband med strålningsexpertis.

Meteorologiska institutet bedömer hur de radioaktiva ämnena kan röra sig i atmosfären och ger prognoser samt ger väderleksrapporter i samband med strålningsstillsynen. Institutet ger meteorologisk experthjälp till Strålsäkerhetscentralen så att en bild av läget kan tas fram och ger rapporter om vädret till räddningstjänsten.

Jord- och skogsbruksministeriet utfärdar bestämmelser och anvisningar om till exempel mjölk- och köttproduktion, odlingsväxter, renskötsel, biodling samt skogsbruk och torvproduktion. Anstalten för veterinärmedicin och livsmedel ansvarar för förädlingen samt säkerheten vid distribution av livsmedel som härstammar från djur och ansvarar också för ledningen av tillsynen av dessa livsmedel.

Handels- och industriministeriet sköter om energiförsörjning, säkerhetsupplag och utrikeshandel vid undantagsförhållanden. Livsmedelsverket som underlyder ministeriet svarar för kontrollen av livsmedel i minuthandeln. Verket svarar även för övervakningen av förädling och distribution av vegetariska livsmedel. Vid en kärnolycka kommer Europeiska unionen att vid behov utfärda direktiv om högsta tillåtna halter av radioaktiva ämnen i livsmedel och foder som är till salu. I Finland är det livsmedelsverket som är kontaktmyndighet för livsmedel.

Social- och hälsovårdsministeriet skall trygga befolkningens hälsa i allmänhet samt bedöma hur läget påverkar befolkningens försörjning. Ministeriet ansvarar för att hälso- och socialvårdens basfunktioner fortsätter att fungera även när strålrisk föreligger. Ministeriet utfärdar bestämmelser om övervakning av kvaliteten på dricksvatten.

Försvarsmakten deltar i räddningsarbetet genom att ställa materiel, personal och sakkunskap till förfogande. Deltagandet i räddningsarbetet får dock inte äventyra försvarsmaktens uppgifter för landets försvar.

Trafikministeriet beslutar om trafik, transporter och kommunikationer. Ministeriet svarar för anvisningar om transportrutter för långtradare, flyg och tåg samt sjöfart. Dessutom svarar ministeriet för kommunikationsförbindelser och prioritetsarrangemang.

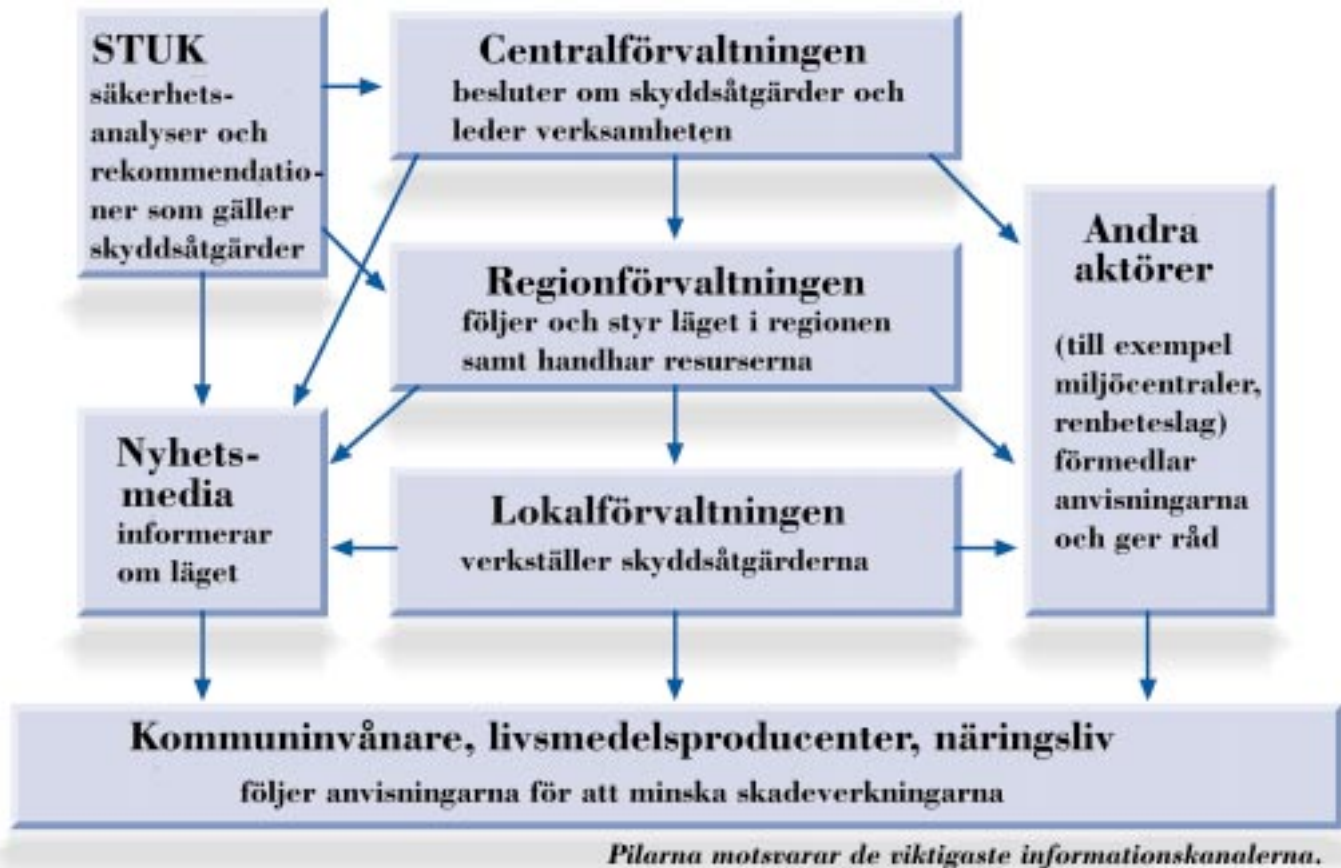
Utrikesministeriet svarar för effektiv information till Finlands ambassader utomlands samt till utländska ambassader i Finland.

Länsstyrelserna följer med olycksläget, övervakar räddningsarbetet och styr i samarbete med underlydande myndigheter och andra regionala myndigheter. Länsstyrelserna meddelar dessutom ministerierna hur läget utvecklas på området.

Kommunerna på riskområdet genomför räddningstjänstens och andra myndigheters beslut och anvisningar. Kommunerna sköter om informationen till sin egen befolkning. Räddningsmyndigheterna leder räddningsarbetet och koordinerar olika myndigheters och samfunds räddningsarbete på respektive områden.

Strålrisk förutsätter samarbete

Arbetsfördelningen i ett omfattande strålriskläge

Beredskap
September 2000

Strålsäkerhetscentralen PB 14,
00881 Helsingfors
Tel. (09) 759 881
Telefax (09) 759 88 500
<http://www.stuk.fi>